

Prameny Krkonoš

Vývoj systému evidence, zpracování a prezentace pramenů k historii a kultuře Krkonoš a jeho využití ve výzkumu a edukaci

Obsah

Základní informace o projektu	2
Východiska projektu	3
Současný stav řešení.....	4
Záměry projektu	5
Plánované výstupy projektu	5
Cíl projektu	6
Personální obsazení projektu	6

Základní informace o projektu

Příjemce projektu:

Historický ústav Akademie věd České republiky v. v. i.

Řešitel příjemce projektu:

PhDr. Jan Slavíček, Ph.D., slavicek@hiu.cas.cz

Další účastník projektu

Univerzita Karlova, Matematicko-fyzikální fakulta, Ústav formální aplikované lingvistiky

Řešitel dalšího účastníka projektu:

PhDr. Petra Hoffmannová, petra.hoffmannova@mff.cuni.cz

Doba realizace

2020–2022

Financování

Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II), Ministerstvo kultury České republiky

Kód projektu

DG20P02OVV01

Východiska projektu

Krkonoše jsou oblastí poznamenanou ztrátou historické a kulturní paměti v důsledku poválečné radikální politické a sociální transformace společnosti, jejíž součástí bylo nucené vysídlení obyvatelstva německého původu, které tvořilo až do roku 1945 na dvou třetinách území většinu jeho obyvatelstva. Jeho odchodem nezmizela z regionu pouze paměť, ale ve velké míře i fyzické dokumenty.

Historická a kulturní identita Krkonoš je v rámci ČR jedinečná, formovaná vysokohorským přírodním prostředím a několika kolonizačními vlnami, a v důsledku toho mnohojazyčným společenstvím. Potřeba opětovného nalézání místní identity vychází v posledních letech velmi silně zejména z řad třetí generace poválečných osídlenců, která již považuje Krkonoše za svůj domov. Překážkou je zpravidla neznalost němčiny a roztržštěnost informačních zdrojů (tzv. corcontic), které jsou místně, jazykově, typově a institucionálně izolované, často umístěné v soukromých sbírkách v ČR nebo v zahraničí. Některé prameny jsou navíc různým způsobem ohrožené. Jedná se zejména o osobní svědectví pamětníků, soukromé archivy a sbírky, které se z velké části nacházejí v osobním a spolkovém vlastnictví v Německu.

Další skupinu pramenů, která si vyžaduje zvláštní pozornost, tvoří odborné časopisy vydávané regionálními paměťovými institucemi v ČR a SRN, populárně-vědné časopisy vydávané různými zájmovými skupinami, ale také nevědecká periodika (typicky krajanské časopisy, obecní a zájmové věstníky, webové stránky regionálních nadšenců apod.) s často odborným obsahem, který je pro výzkum regionálních dějin neopominutelný. Tato periodika bývají často komplikovaně dostupná i ve své fyzické podobě, natož aby bylo možné virtuálně vyhledávat podrobnější informace o jejich dílčích částech nebo podle autorů.

Současný stav řešení

Tematické databáze představují základní odborný nástroj pro zkoumání daného předmětu zájmu. Od bází věnovaných celému oboru, které agregují metadata informačních zdrojů jako jsou například oborové informační brány či specializované bibliografické báze, až k bázím, které se detailně věnují jednomu předmětu zkoumání. Historický region Krkonoše nedisponuje žádným takovým aparátem, který by soustavně podporoval jeho výzkum a vedl k prohloubení znalostí o existujících zdrojích poznání.

Krkonoše jsou mezi pohraničními oblastmi jediným regionem bez výrazného tematického projektu sdíleného na internetu, jako jsou následovníhodné projekty Znovuobjevené Krušnohoří nebo Regiskop na Šumavě či Porta Fontium: Bavorsko-česká síť digitálních historických pramenů. Pro tyto projekty vznikly rozsáhlé databázové systémy, které z různých aspektů mapují historii daného regionu. Krkonošskou historii tak laicky mapují pouze stránky německých krajanů www.riesengebirgler.de. Cílem projektu je proto vytvoření interaktivního prostředí pro chytré vyhledávání informačních zdrojů o historii a kultuře Krkonoš, vedoucí k usnadnění zkoumání krkonošské historie 20. století a přiblížení pramenů, které jsou pro regionální dějiny neopominutelné, ale bez hlubší znalosti regionu prakticky nedohledatelné.

Badatelské využití fondů je v současné chvíli možné pouze díky detailní rešeršérské práci v širokém spektru typů fondů a bází nejrůznějších institucí a za použití nejrůznějších vyhledávacích nástrojů. V rámci projektu Prameny Krkonoš proto bude připraven soupis relevantních fondů a sbírek se standardizovaným popisem jejich obsahu tak, jak to činí soupis humanitních odborných bází Akademie věd. Soupis se stane jedním z podkladů pro mapový výstup a bude v rámci databáze takto samostatně vyhledatelný.

Pro Krkonoše neexistuje ani veřejně dostupný soupis místních a pomístních názvů, jehož vytvoření je základním pramenem pro zkoumání regionu. V rámci projektu bude rejstřík geografických názvů Bibliografie dějin českých zemí provozovaný HÚ AV ČR rozšiřován o regionální místní a pomístní názvy tak, aby umožnil popis regionálních specifik. Soupis se stane jedním z podkladových prvků pro mapové výstupy a bude v rámci databáze takto samostatně vyhledatelný.

Tematické databáze mohou zpracovávat pouze několik typů informačních zdrojů nebo mohou poukazovat na různé typy pramenů a jejich význam pro badatelskou i širokou veřejnost. Projekt Prameny Krkonoš poukazuje na význam různorodých historických pramenů, šíření povědomí o jejich existenci a vyzdvihuje význam jejich zkoumání.

V současnosti na všech úrovních probíhají snahy o lepší využívání výsledků mohutné digitalizace především plošným, virtuálním propojením metadat v rámci moderních portálů. I v těch se však regionální tematika často ztrácí. Projekt Prameny Krkonoš proto bude shromažďovat na jednom místě informace o relevantních dokumentech, jejich existenci, typu, obsahu a dostupnosti v rámci moderní platformy LINDAT/CLARIN tak, aby bohaté, analytické záznamy byly dohledatelné pro agregaci i ve velkých strukturách digitálních humanitních věd.

Záměry projektu

1. Prostřednictvím veřejné specializované databáze (tj. báze analytických metadat) zpřístupnit informační prameny o historii a kulturní paměti Krkonoš bez ohledu na jejich fyzické umístění.

Databáze díky svému softwarovému řešení evidence, zpracování a prezentace na jednom místě shromáždí a analyticky popíše vybraná corcontica (včetně abstraktů akcentujících regionální specifika), uvede odkaz na místo jejich fyzického uložení, případně jejich dostupnost v digitální podobě.

2. Přispět ke specifickému metodologickému nahlížení na regionální dějiny z perspektivy informačních pramenů.

3. Analyzovat v daném čase aktuální stav výzkumu.

Plánované výstupy projektu

1) veřejná specializovaná databáze „Prameny Krkonoš“

Hlavním cílem projektu je vytvoření softwarového systému evidence, zpracování a prezentace informačních pramenů k historii a kultuře Krkonoš z období Československa (1918–1992), jehož hlavní předností bude propojení pramenů, jejich virtuální centralizace, analytický popis a uvedení odkazu na místo jejich fyzického uložení, případně jejich dostupnost v digitální podobě.

V souvislosti s tvorbou a plněním obsahu databáze vzniknou také další výstupy:

2) výstava “Krkonoše v pramenech, prameny v Krkonoších: obraz Krkonoš v pramenech 20. století”, včetně katalogu

3) mezioborová vědecká konference

4) kolektivní monografie o Krkonoších ve 20. století

5) min. 4 odborné články

6) 3 interaktivní odborné mapy zobrazující

a) rozmístění institucí spravující či vlastníci sbírky corcontic v Evropě

b) změny demografické, správní a národnostní,

c) změny hospodářské a dopravně-infrastrukturní

Cíl projektu

Projekt zásadní způsobem přispěje k poznání dějin Krkonoš v období Československa a otevře nové cesty bádání zpřístupněním informací o řadě dosud zcela místně, typově a jazykově a institucionálně roztržitých, tedy často složitě dohledatelných pramenů v ČR a SRN. Současně bude databáze vzhledem ke své bilingvní povaze (včetně abstraktů nejdůležitějších corcontic) využitelná i německy mluvícím badatelům, což je důležitým mezinárodním přínosem projektu.

Personální obsazení projektu

PhDr. Jan Slavíček, Ph.D – řešitel příjemce projektu, historik moderních dějin, vědecký pracovník, Historický ústav AV ČR

PhDr. Petra Hoffmanová – řešitelka dalšího účastníka projektu, knihovnice, Centrum vizuální historie Malach, Ústav formální a aplikované lingvistiky Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy Praha

Za příjemce projektu:

PhDr. Tamara Nováková – regionální historička v oblasti východních Krkonoš, pedagožka, doktorandka, Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy Praha

PhDr. Kateřina Brožová – systémová knihovnice, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu Praha

Mgr. Olga Hájková – regionální historička v oblasti středních Krkonoš, knihovnice, Krkonošské muzeum Správy KRNAP ve Vrchlabí

PhDr. Daniela Coganová – archivářka a regionální historička pro oblast západních Krkonoš, Státní okresní archiv Semily

PhDr. Pavel Zahradník, Ph.D. – archivář, regionální historik pro oblast středních a východních Krkonoš; dějiny správy, Státní okresní archiv Trutnov

Mgr. et Mgr. Jiří Kohoutek, Ph.D. – politolog, analytik veřejné správy, koordinátor projektu; Historický ústav AV ČR

Mgr. Jiří Louda – regionální historik pro oblast Krkonoš, Krkonošské muzeum Správy KRNAP ve Vrchlabí

PhDr. Sandra Kreisslová, Ph.D. – etnoložka, vysídlenecká problematika a komunikativní a kulturní paměť, Katedra psychologie Provozně-ekonomické fakulty České zemědělské univerzity

Mgr. Libor Dušek, Ph.D. – regionální sociální a kulturní antropolog, dříve odborný pracovník Krkonošského muzea Správy KRNAP ve Vrchlabí

PhDr. Václava Horčáková – bibliografka, vedoucí Oddělení historické bibliografie, Historický ústav AV ČR

PhDr. Emil Voráček, DrSc. – historik, vedoucí vědecký pracovník, Historický ústav AV ČR

Doc. PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D. et Ph.D. – historik sociálních a kulturních dějin 20. století, vědecký pracovník, Historický ústav AV ČR

RNDr. Jiří Nemeškal – vědecký pracovník v Urbánní a regionální laboratoři, doktorand, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy Praha

Za dalšího účastníka projektu:

PhDr. Jiří Kocian, Ph.D. – historik, koordinátor Centra vizuální historie Malach, Ústav formální a aplikované lingvistiky Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy Praha